

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-452М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного вивчення дисципліни
«ЕТНОПЕДАГОГІКА»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньою програмою «Креативна та цифрова культура»
спеціальності 034 «Культурологія»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
ННІЕМ
Протокол № 7 від 28.12.2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення дисципліни «Етнопедagogіка» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньою програмою «Креативна та цифрова культура» спеціальності 034 «Культурологія» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Сокаль В. А. – Рівне : НУВГП, 2023. – 47 с.

Укладач: Сокаль В. А., канд. педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Керівник освітньої програми: Коберська Т. А.
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії.

© В. А. Сокаль, 2023
© НУВГП, 2023

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Методичні поради для роботи над дисципліною	7
2. Програма навчальної дисципліни	8
3. Структура навчальної дисципліни	10
4. Теми семінарських занять	11
5. Плани семінарських занять	11
6. Самостійна та індивідуальна робота	40
6.2. Самостійна робота	40
6.3. Індивідуальна робота	41
7. Методи навчання	42
8. Методи контролю	42
9. Розподіл балів, які отримують студенти	43
10. Методичне забезпечення	44
11. Рекомендована література	44
12. Інтернет ресурси	47

Передмова

Вивчення дисципліни «Етнопедagogіка» передбачає підготовку національної еліти, яка здатна оволодіти освітньо-світоглядною парадигмою гуманітаризації, гуманізації і демократизації вищої освіти, забезпечує всебічний розвиток особистості викладача і студента ЗВО.

Для успішного здійснення професійної педагогічної діяльності необхідними є знання з психології етносу, народної дидактики та педагогічної деонтології, володіння професійними та психолого-педагогічними компетенціями.

Метою вивчення навчальної дисципліни розкрити закономірності розвитку етнопедagogіки, засвоїти основні поняття української етнопедagogіки, проаналізувати походження та становлення українського етносу, особливості процесу формування і відродження дисципліни в умовах незалежності України. Підкреслити роль курсу в науковій та професійній підготовці студентів відповідно до державних та європейських стандартів, потреб суспільства; розроблення на цій основі підходів щодо удосконалення психолого-педагогічної підготовки студентів

Навчальна програма дисципліни «Етнопедagogіка» викладається для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітнім рівнем бакалавр.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

визначення етапів розвитку етнопсихології та етнопедagogіки; аналіз процесів формування національного менталітету українців;

самостійна діяльності з питань дослідження розвитку української етнопсихології та етнопедagogіки;

підвищення рівня власної морально-етичної культури;

розкриття ролі народної педагогіки у розвитку національної системи освіти;

визначення перспектив розвитку етнопсихології та етнопедagogіки в демократичному суспільстві, як педагогіки національного розвитку;

розкрити роль народної педагогіки в подальшому розвитку

наукової педагогічної теорії і практики, що є надійним орієнтиром у створенні виховної системи, адекватної потребам українського державотворення й формування високоосвічених, духовно багатих і морально-стійких особистостей, гідних громадян демократичної європейської держави

використання народного виховного досвіду для підвищення рівня духовності, відродження народних традицій у системі виховання.

Згідно з вимогами державних стандартів щодо вищої освіти, студент, вивчаючи дисципліну «Етнопедagogіка», повинен **знати:**

- основний зміст етнопедagogіки;
- сутність і закономірності етнопедagogіки;
- особливості українського народного виховання;
- основні принципи, засоби і методи народного виховання;
- складові народної педагогіки,
- становлення системи української національної освіти.

уміти:

- визначати основні категоріями етнопедagogіки, застосовувати їх при виконанні теоретичних і практичних завдань;

- аналізувати політику Української держави щодо розвитку освіти в історичній і ретроспективі та в національному аспекті.

- добирати приклади психолого-педагогічних ситуацій з національного виховання, що зорієнтовані на формування гуманістичних почуттів особистості.

В процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти засвоюють такі компетентності:

ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій,

використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК4. Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, віртуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).

ФК5. Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

ФК12. Здатність дотримуватися стандартів професійної етики та міжкультурної комунікації.

ФК15. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти вивчаючи дану дисципліну є:

ПР1. Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.

ПР6. Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь її актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій.

ПР13. Презентувати знання про культуру відповідно до спеціалізації представників різних професійних груп та здобувачів освіти.

ПР14. Вести публічну дискусію та підтримувати діалог з питань української культури з фахівцями та нефахівцями.

1. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка фіксованих виступів, підготовка до семінарських занять, виконання індивідуальних завдань.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи семінарських занять та самостійного вивчення, форми підсумкового контролю вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, теми самостійної роботи та вимоги до звіту про її виконання, індивідуальні завдання, критерії оцінювання, питання до підсумкового контролю, рекомендовану (базову, допоміжну) літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, вид семінарського заняття, методи, які будуть застосовуватись в процесі проведення семінару, мотивацію навчання, мету, актуалізацію опорних знань, план, основні поняття, зміст узагальнення вивченого, завдання для підготовки до семінарського заняття, контрольні запитання до теми та літературу з вказівкою сторінок вивчення відповідної теми.

З метою актуалізації опорних знань, узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів студентам пропонується опрацювання конспекту лекції, рекомендованої літератури та контрольні запитання для самоперевірки.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Етнопедагогіка як наука. Історія розвитку української етнопедагогіки. Витоки української народної педагогіки*. Виховний ідеал українського народу. Складові виховання в українській етнопедагогіці. Ідеї народного виховання у творчості українських письменників.* Напрямки народного виховання. Базові поняття етнопедагогіки та їх характеристика. Зв'язок з іншими науками. Місце й значення етнопедагогіки в системі педагогічних знань.

Тема 2. Етнокультурна варіативність соціалізації. Соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія. Порівняльно-культурне вивчення соціалізації. Етнографія дитинства. Методи дослідження соціалізації. Перехід до світу дорослих. Українська національна іграшка.

Тема 3. Народне виховання. Педагогічні погляди українського народу на виховання підростаючого покоління. Мета, зміст та основні чинники виховання. Засоби та методи виховання. Принципи народного виховання. Напрями виховання. Етнопедагогіка як основа сучасної національної системи виховання.

Тема 4. Родинна педагогіка. Розвиток і формування української сім'ї. Традиції сімейного виховання. Родина і родовід. Роль батьків у виховання дітей. Традиційні погляди українського народу на виховання молоді. Вплив національного менталітету на виховання особистості. Педагогічна деонтологія. Формування педагогічної культури батьків*.

Тема 5. Українська козацька педагогіка. Основні етапи розвитку українського козацтва. Козацький характер і вольова сфера *. Виховання у молоді фізичної і психологічної культури козаків. Виховання у молоді козацьких чеснот, сили і духу. Організація навчання козаків у Запорізькій Січі. Школи джур*. Школи кобзарів, як перші музичні заклади в Україні*.

Тема 6. Українська народна дидактика. Виникнення освіти на теренах України. Знання і навчання в народній дидактиці українців. Народні принципи навчання*. Методи, прийоми, і

засоби навчання у народній педагогіці. Форми організації навчання дитини. Народна дидактика і навчально-виховний процес сучасної національної школи*.

Тема 7. Український фольклор, як чинник народної педагогіки. Малі жанри українського фольклору у вихованні дітей*. Колісанки і забавлянки. Виховний вплив українських народних казок. Виховне значення народних пісень*. Народні ігри, як засіб організації дозвілля дітей і молоді. .

Тема 8. Педагогіка народного календаря українців. Народний календар, його виховні можливості та філософські основи*. Календарна обрядовість українців весняно-літнього циклу (виховний потенціал головних свят). Календарна обрядовість українців осінньо-зимового циклу (виховні впливи святкових обрядодій). Передача сакральних знань від покоління до покоління. Залучення молоді до сезонних робіт*.

Тема 9. Зміст народного виховання в Україні. Трудове виховання - основа української етнопедагогіки. Моральний кодекс вітчизняної народної педагогіки*. Моральне виховання дітей у сім'ї*. Вечорниці і досвітки*. Народний досвід естетичного виховання. Естетика побуту. Фізичне виховання дітей і молоді. Формування почуття національної патріотизму.

Тема 10. Особливості навчання дітей народних ремесел. Традиції передачі сакральних знань у писанкарстві та вишивці. Гендерні особливості навчання народним ремеслам в українській етнопедагогіці*. Залучення дітей до приготування традиційних та обрядових страв. Розподіл обов'язків у сім'ї*.

Тема 11. Організацію побуту населення України. Регіональні аспекти облаштування побуту. Символіка української хати*. Традиційні обереги в українській родині*. Виконання домашньої посильної роботи дітьми. Економічне виховання. Організація життєдіяльності в українській родині*. Народна медицина у збереженні здоров'я дітей.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем змістових модулів	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усь ого	л	с	сп	усь ого	л	с	сп
Змістовий модуль 1.								
Етнопедagogіка як наука	10	2	2	6	10			10
Етнокультурна варіативність соціалізації.	10	2	2	6	10	2		8
Народне виховання	10	2	2	6	10		2	8
Родинна педагогіка	10	2	2	6	10		2	8
Українська козацька педагогіка.	10	2	2	6	10			10
Народна дидактика	10	2	2	6	10			10
Всього	60	12	12	36	60	2	4	54
Змістовий модуль 2								
Український фольклор, як чинник народної педагогіки	10	2	2	6	10		2	8
Зміст народного виховання	10	2	2	6	10			10
Педагогіка народного календаря	10	2	2	6	10		2	8
Особливості навчання дітей народних ремесел	10	2	4	6	10		2	8
Організацію побуту населення України	10	2	2	6	10			10
Всього	60	10	12	36	10			10
Разом	120	22	24	74	60	2	10	54

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1.	Етнопедагогіка та етнопсихологія	2
2	Методи дослідження етнічної ідентичності	2
3	Формування національної ідентичності в українській етнопедагогіці.	2
4	Виховання і навчання у Запорізькій Січі	2
5	Традиції родинного виховання	2
6	Соціалізація дітей в українській етнопедагогіці	2
7	Народний календар. Майстер-клас з виготовлення оберегів	2
8	Народні ігри та організація дозвілля дітей та молоді	2
9	Залучення дітей до календарної та родинної обрядовості	2
10	Моральне виховання дітей у сім'ї	2
11	Розробка і проведення майстер-класу (на вибір студента)	2
12	Використання традицій української педагогіки у сучасній українській школі	2
	Всього	24

5. Плани семінарських занять Семінарське заняття № 1

Тема: Етнопедагогіка та етнопсихологія.

Вид заняття: семінар - розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: ознайомити студентів із особливостями

етнопедагогіки як науки. Відповідно до мети студенти повинні :
знати особливості етнопедагогічних процесів в навчально-пізнавальній діяльності та емоційно-вольовій сфері студента
вміти використовувати знання для підвищення успішності, організації самостійної роботи та розвитку емоційно-вольової сфери особистості

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Етнопедагогіка та етнопсихологія»

План

1. Поняття етносу.
2. Сучасне розуміння сучасної етнопедагогіки та етнопсихології.
3. Історія розвитку етнологічних наук.
4. Функції етнопедагогіки та етнопсихології
5. Основні напрямки етнопедагогічних та етнопсихологічних досліджень.

Основні поняття: етнопедагогіка, етнопсихологія, методи дослідження.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психолого-педагогічними тестами, тестовий контроль знань,

Література

1. Балагутрак Микола. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2007. 224 с.
2. Березюк О. С. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
3. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.
4. Макаруч В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
5. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.
6. Павленко В. М., Таглін С. О. Етнопсихологія. Київ, 1999. 243 с.

7. Семенів Н. М. Українська етнопсихологія: історія, розвиток, персоналії: монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 199 с.

8. Савченко О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія. Київ : Каравелла, 2011. 263 с

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Дати визначення етнопедagogіки.
2. Визначити особливості етнопсихологічної науки.
3. Визначити зовнішні та внутрішні соціальні фактори впливу на формування української нації.
4. Обґрунтувати сутність понять «етнос», «нація».
5. Дати характеристику етнічних рис українців.
6. Проаналізувати виникнення і розвиток української етнопсихології.
7. Визначити витоки української народної педагогіки.
8. Проаналізувати ідеї народного виховання у творчості українських письменників.
9. Визначити роль українська етнопедagogіки як галузі соціально- педагогічних знань та її значення для теорії і практики виховання дітей і молоді в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи.

1. Розробити презентацію «Особливості української етнопсихології».

2. Виписати 2-3 приклади, що засвідчують педагогічну мудрість українського народу щодо майбутнього молоді людини.

3. Виписати українські прислів'я і приказки присвячені проблемам навчання, виховання і розвитку дітей.

Тематика рекомендованих рефератів: « Етнопедagogіка як наука», «Етнопсихологія як наука», «Етнос і нація», «Ідеали народного виховання».

II. Відповідно до плану семінарського заняття, опрацювати

рекомендовану літературу, законспектувати матеріал та підготувати виступи .

Семінарське заняття № 2

Тема: Методи дослідження етнічної ідентичності

Вид заняття: семінар - розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: ознайомити студентів із особливостями становлення етнічної ідентичності. Відповідно до мети студенти повинні :

знати особливості етнічної ідентичності особистості та методів їх дослідження, стратегії підтримання етнічної ідентичності;

вміти використовувати знання для підвищення успішності, організації самостійної роботи та розвитку емоційно-вольової сфери особистості

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми « Методи дослідження етнічної ідентичності».

План

1. Поняття та етапи становлення етнічної ідентичності.
2. Методи дослідження етнічної ідентичності.
3. Методи дослідження соціалізації особистості.
4. Вплив суспільного життя на визначення індексу ксенфобії.

Основні поняття: етнопедагогіка, етнічна ідентичність, ментальність, методи дослідження, архетипи, національний характер, етнічна свідомість.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психолого-педагогічними тестами, тестовий контроль знань.

Література

1. Балагутрак Микола. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект. Львів : Інститут народознавства НАН України. 2007. 224 с.
2. Березюк О. С. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.

3. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка: навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.

4. Макарчук В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. 3-є вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.

5. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка: навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

6. Павленко В. М., Таглін С. О. Етнопсихологія. Київ, 1999. 243 с.

7. Семенів Н. М. Українська етнопсихологія: історія, розвиток, персоналії : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 199 с.

8. Савченко О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія. Київ : Каравелла, 2011. 263 с

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Дати визначення етнічній ідентичності
2. Визначити зовнішні та внутрішні соціальні фактори впливу на формування етнічної ідентичності.
3. Обґрунтувати стратегії підтримання етнічної ідентичності.
4. Визначити проблеми підтримання етнічної ідентичності.
5. Дати характеристику архетипності.
6. Проаналізувати виникнення і розвиток ментальності.
7. Визначити поняття національний характер та етнічна свідомість.

Завдання для індивідуальної роботи.

Розробити презентацію «Особливості національного менталітету українців».

Виписати 2-3 приклади, що засвідчують проблеми етнічної ідентичності.

Проаналізувати та порівняти поняття архетипність та ментальність.

Визначити особливості національного характеру європейських народів.

Дослідити етнічну ідентичність членів родини (методика визначення етнічної ідентичності)

Тематика рекомендованих рефератів: «Етнічна ідентичність», «Архетипи у етнопсихології». «Проблеми зміни етнічної ідентичності», «Методи дослідження етнічної ідентичності..»

II. Відповідно до плану семінарського заняття, опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати матеріал та підготувати виступ

Семінарське заняття № 3

Тема: Формування національної ідентичності в українській етнопедagogіці.

Вид заняття: семінар - розгорнута бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: ознайомити студентів із проблемами формування етнічної ідентичності. Відповідно до мети студенти повинні :

знати особливості етнокультури, національну специфіку мовленнєвого спілкування;

вміти використовувати знання для підвищення успішності, організації самостійної роботи та розвитку емоційно-вольової сфери особистості

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Формування національної ідентичності в українській етнопедagogіці.»

План

1. Вплив соціального контексту на формування етнічної ідентичності.
2. Стратегії підтримання етнічної ідентичності.
3. Проблема зміни етнічної ідентичності.
4. Національний характер.
5. Етнічна свідомість.

6. Соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія.
7. Етнографія дитинства.
8. Перехід до світу дорослих.

Основні поняття: етнічна ідентичність, етнографія, етнокультура, соціалізація, чинники національно культурного спілкування.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психолого-педагогічними тестами, тестовий контроль знань,

Література

1. Балагутрак Микола. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект. Львів : Інститут народознавства НАН України. 2007. 224 с.

2. Березюк О. С. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.

3. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.

4. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

5. Павленко В. М., Таглін С. О. Етнопсихологія. Київ, 1999. 243 с.

6. Семенів Н. М. Українська етнопсихологія: історія, розвиток, персоналії : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 199 с.

7. Савченко О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія. Київ : Каравелла, 2011. 263 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Дати визначення етнічній ідентичності
2. Визначити зовнішні та внутрішні соціальні фактори впливу на формування етнічної ідентичності.
3. Обґрунтувати стратегії підтримання етнічної ідентичності.
4. Визначити проблеми підтримання етнічної ідентичності.

5. Дати характеристику архетипності.
6. Проаналізувати виникнення і розвиток ментальності.
7. Визначити поняття національний характер та етнічна свідомість.

Завдання для індивідуальної роботи.

1. Розробити презентацію «Особливості української етнічної ідентичності».
2. Визначити суть поняття «етнографія дитинства»
3. Виписати українські прислів'я і приказки присвячені проблемам мови і мовлення.

Тематика рекомендованих рефератів: «Соціалізація особистості», «Етнічна ідентичність». «Національний характер та менталітет».

II. Відповідно до плану семінарського заняття, опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати матеріал та підготувати виступ

Семінарське заняття № 4

Тема: Виховання і навчання у Запорізькій Січі. Козацька педагогіка

Вид заняття: семінар-бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів із особливостями козацької педагогіки. Відповідно до мети студенти повинні:
знати особливості козацької педагогіки, педагогіку народного календаря, символи України;
вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Виховання і навчання у Запорізькій Січі»

План

1. Основні етапи розвитку українського козацтва.
2. Козацький характер і вольова сфера.

3. Виховання у молоді фізичної і психологічної культури козаків.
4. Виховання у молоді козацьких чеснот, сили і духу.

Основні поняття: козацтво, воля, характер, козаки-характерники, козацька педагогіка.

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з психологічними тестами.

Література

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.
3. Лозко Г. Українське народознавство: видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.
4. Макарчук В. В. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. 3-є вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
5. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Під редакцією академіка УАПН Ю. І. Римаренка. Київ : Генеза Довіра, 1996. <http://www.twirpx.com/file/2122159/> (дата звернення 10.09.2023).
6. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.
7. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

І. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи.

1. Дати визначення козацькій педагогіці.
2. Охарактеризувати етапи розвитку козацької педагогіки.
3. Визначити поняття «кодекс козацької честі».

4. Визначити вплив козацької педагогіки на формування у молоді чеснот та сили духу.
5. Назвати особливості життєдіяльності козаків-характерників.
6. Охарактеризувати народний календар як приклад соціально-виховної духовної національної культури.
7. Визначити різновиди календарів і їх значення.
8. Дати характеристику місячному календарю.
9. Охарактеризувати тиждень як найдавнішу календарну одиницю.
10. Дати характеристику символам України.
11. Дати характеристику етнічним регіонам України.

Завдання для індивідуальної роботи.

1. Підготувати презентацію «Освіта у Запорізькій Січі».
2. Скласти порівняльну характеристику козацькій педагогіці та спартанській системі виховання.
3. Підготувати козацьку народну гру.

Реферати: «Козацька педагогіка», «Козаки-характерники», «Освіта козаків»

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 5

Тема. Традиції родинного виховання.

Вид заняття: семінар-бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, педагогічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів із основними елементами родинної педагогіки. Відповідно до мети студенти повинні:
знати особливості і традиції родинного виховання;
вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Традиції родинного виховання».

Основні поняття: українська сім'я, родинна педагогіка, родина, родовід, національний менталітет, педагогічна деонтологія, моральне виховання.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психолого-педагогічними тестами, тестовий контроль знань,

План

1. Розвиток і формування української сім'ї.
2. Традиції сімейного виховання.
3. Родина і родовід.
4. Українське дитинознавство.
5. Вікова народна періодизація
6. Роль батьків у виховання дітей.
7. Родинна обрядовість.

Література

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.

2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання: навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.

3. Лозко Г. Українське народознавство: видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.

4. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.

5. Макачук В. В. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. 3-є вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.

6. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Під редакцією академіка УАПН Ю. І. Римаренка. Київ : Генеза Довіра, 1996. <http://www.twirpx.com/file/2122159/> (дата звернення 10.09.2023).

7. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

8. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

І. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання до самостійної роботи

- 1.** Проаналізувати історію виникнення української родини.
- 2.** Дати визначення української сім'ї, роду і родинному соціальному вихованню.
- 3.** Дати поняття про народне дитинознавство.
- 4.** Проаналізувати періодизація життя дитини.
- 5.** Визначити форми і методи родинного виховання дитини різного віку.
- 6.** Визначити особливості національного менталітету українців у вихованні дітей.
- 7.** Охарактеризувати роль матері і батька як першовихователів.
- 8.** Визначити соціально-педагогічні аспекти народних поглядів на шлюб і сім'ю.
- 9.** Визначити яке значення має моральна підготовка молоді до подружнього життя.
- 10.** Дати визначення та характеристику педагогічній і народній деонтології.
- 11.** Проаналізувати етапи підготовки батьків до соціальної реалізації функції збереження і передачі дітям традиційного досвіду сімейних стосунків.
- 12.** Визначити особливості весільної обрядовості..
- 13.** Охарактеризувати народна обрядовість пов'язана з народженням дитини.
- 14.** Назвати та дати характеристику обрядам пов'язаним з будівництвом дому та новосіллям.

Завдання для індивідуальної роботи

- 1.** Підготувати тренінг «Моральні цінності української сім'ї»

Реферати: «Родинна педагогіка», «Цінності родинного виховання», «Педагогічна деонтологія», «Роль батька і матері у родинному вихованні».

II. Відповідно до плану семінарського заняття опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи.

Семінарське заняття №6

Тема. Соціалізація дітей в українській етнопедагогіці

Вид заняття: семінар-бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, педагогічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів із основними елементами соціалізації дітей у народній педагогіці. Відповідно до мети студенти повинні:

знати особливості і традиції соціалізації в українській етнопедагогіці;

вміти застосовувати отримані знання в професійній діяльності.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Соціалізація дітей в українській етнопедагогіці».

Основні поняття: українська сім'я, родинна педагогіка, родина, родовід, національний менталітет, педагогічна деонтологія, моральне виховання. Соціалізація.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психолого-педагогічними тестами, тестовий контроль знань.

План

1. Соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія.
2. Порівняльно-культурне вивчення соціалізації.
3. Етнографія дитинства.
4. Методи дослідження соціалізації.
5. Перехід до світу дорослих.
6. Національна специфіка мовленнєвого спілкування як об'єкт наукового дослідження.
7. Класифікація національно-культурних чинників спілкування.

Основні поняття: етнографія, етнокультура, соціалізація, чинники національно-культурного спілкування.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психолого-педагогічними тестами, тестовий контроль знань,

Література

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.
3. Лозко Г. Українське народознавство: видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.
4. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.
5. Макачук В. В. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник / 3-є вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
6. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Під редакцією академіка УАПН Ю. І. Римаренка. Київ : Генеза Довіра, 1996. <http://www.twirpx.com/file/2122159/> (дата звернення 10.09.2023).
7. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.
8. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.
9. Савченко О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія. Київ : Каравелла, 2011. 263 с.
10. Семенів Н. М. Українська етнопсихологія: історія, розвиток, персоналії : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 199 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

І. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Дати визначення поняттям соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія.

2. Визначити зовнішні та внутрішні соціальні фактори впливу на формування української нації.
3. Обґрунтувати сутність понять «етнографія».
4. Дати характеристику національній специфіці мовленнєвого спілкування.
5. Проаналізувати методи дослідження соціалізації.
6. Обґрунтувати класифікацію національно-культурних чинників спілкування.

Завдання для індивідуальної роботи.

4. Розробити презентацію «Особливості української етнічної культури».
5. Визначити суть поняття «етнографія дитинства».
6. Виписати українські прислів'я і приказки присвячені проблемам мови і мовлення.

Тематика рекомендованих рефератів: «Соціалізація особистості», «Етнокультура та етнографія». «Національні чинники спілкування», «Психолінгвістика»

II. Відповідно до плану семінарського заняття, опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати матеріал та підготувати виступ

Семінарське заняття № 7

Тема: Народний календар. Майстер-клас з виготовлення оберегів.

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів із народним календарем різних регіонів України. Відповідно до мети студенти повинні:

знати: народний календар, визначати специфіку народного календаря у різних регіонах України.

вміти застосовувати набуті знання на практиці.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Народний календар».

План

1. Загальна характеристика народного календаря.
2. Народна метеорологія.
3. Залучення дітей до сезонних робіт.
4. Народний календар зимового циклу.
5. Народний календар весняного циклу.
6. Народний календар літнього циклу.
7. Народний календар осіннього циклу.
8. Народна медицина і лікарські рослини.

Основні поняття: народний календар, народна метеорологія, народна медицина.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з тестами, діагностика знань

Література:

1. Березюк О. С. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
2. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.
3. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Київ : Обереги, 1994. 528 с.
4. Кислашко О., Кислашко Я. Православні свята та народні звичаї. Київ: Гамота, 2003. 150 с.
5. Лозко Г. Українське народознавство / видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.
6. Маєвська Л. М. Етнопедagogіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.
7. Макарчук В. В. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник. 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
8. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедagogіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.
9. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

10. Савченко О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія. Київ : Каравелла, 2011. 263 с.

11. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с.

12. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу. Київ : Освіта, 1995. 272 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити особливості народного календаря України.
2. Охарактеризувати народний календар за циклами.
3. Визначити особливості народної метеорології.
4. Дати визначення українській народній медицині
5. Проаналізувати засоби народної медицини.
6. Назвати лікарські рослини та визначити при яких хворобах їх застосовують.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Підготувати презентації «Народний календар».
2. Підготуватися до проведення майстер-класу з виготовлення писанок.
3. Підготувати і провести майстер-клас з одного виду народного ремесла
4. Записати рецепти народної медицини Вашої місцевості.
5. Записати народні прикмети щодо визначення погоди та прогнозів на урожай.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Тематика рефератів: «Народний календар», «Народна метеорологія», «Особливості народної медицини», «Лікарські рослини».

Семінарське заняття № 8

Тема: Народні ігри та організація дозвілля дітей та молоді.

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Мета: ознайомити студентів і з особливостями народного фольклору. Відповідно до мети студенти повинні:

знати: особливості народного фольклору, різні жанри українського фольклору;

вміти: застосовувати отримані знання в професійній діяльності.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «**Народні ігри та організація дозвілля молоді**».

План

1. Українські народні ігри.
2. Особливості святкування сезонних свят.
3. Організація та проведення Різдвяних свят.
4. Народний театр. Маланки. Водіння кози.
5. Регіональні особливості народних ігор.
6. Дівування та парубкування.
7. Залучення молоді до сезонних робіт

Основні поняття: народні ігри, сезонні свята, дозвілля, Різдво, Великдень.

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з тестами, тестовий контроль знань

Література:

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
2. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу : етногр. нарис. Київ : Пульсари, 2012. 630 с.
3. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.
4. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Київ : Обереги, 1994. 528 с.
5. Кислашко О., Кислашко Я. Православні свята та народні звичаї. Київ : Гамота, 2003. 150 с.

6. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.

7. Лозко Г. Українське народознавство / видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.

8. Макаруч В. В. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник /3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.

9. Маєвська Л. М. Етнопедagogіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.

10. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедagogіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

11. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

12. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с.

13. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу. Київ : Освіта, 1995. 272 с.

14. Українські народні пісні : календарно обрядова поезія. Київ, 1963. 126 с.

15. Яловська Ольга. Українські народні дитячі рухливі ігри, забави та розваги : методичний посібник. Київ : Мандрівець, 2021. 264 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи.

1. Дати визначення українському фольклору.
2. Дати загальну характеристику малим фольклорним жанрам.
3. Визначити особливості української обрядовості.
4. Визначити особливості національне мистецтво та театру.
5. Проаналізувати різні види українських народних ігор.
6. Визначити особливості святкування сезонних свят.

7. Назвати особливості Різдвяних святкувань українців.
8. Назвати особливості Великодніх святкувань та традиції українців.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Записати по 2-3 приклади народних ігор місцевості де Ви проживаєте.
2. Підготувати і провести українську народну гру.

Реферати: «Українські народні ігри», «Дівування та парубкування», «Регіональні особливості народних ігор»

II. Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 9

Тема: Залучення дітей до календарної та родинної обрядовості

Вид заняття: семінар - практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів і з особливостями народного фольклору. Відповідно до мети студенти повинні:

знати: особливості народного фольклору, різні жанри українського фольклору;

вміти: застосовувати отримані знання в професійній діяльності.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Залучення дітей до календарної та родинної обрядовості».

План

1. Календарна обрядовість.
2. Родинна обрядовість.
3. Малі жанри українського фольклору.
4. Колисанки і забавлянки.
5. Види українських казок.
6. Українські обрядові пісні.

7. Народні свята, традиції і обряди.
8. Особливості святкування сезонних свят.

Основні поняття: календарна обрядовість, родинна обрядовість, фольклор, малі жанри українського фольклору, колисанки, забавлянки, казки, обрядові пісня, народні ігри, Різдво, Великдень.

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з тестами, тестовий контроль знань

Література:

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
2. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу: етногр. нарис. Київ : Пульсари, 2012. 630 с.
3. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.
4. Дей О. І. Сторінки української фольклористики. Київ : ЦУЛ, 2020. 278 с.
5. Золота книга українських традицій та звичаїв / Авт.-укладач І. Скрипник. Донецьк : Мультипрес, 2011. 288 с.
6. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324с.
7. Лозко Г. Українське народознавство: видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.
8. Макарчук В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
9. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка: навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.
10. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.
11. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

12. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с.
13. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу. Київ: Освіта, 1995. 272 с.
14. Українські народні пісні: календарно обрядова поезія. Київ, 1963. 126 с.
15. Яловська Ольга. Українські народні дитячі рухливі ігри, забави та розваги : методичний посібник. Київ : Мандрівець, 2021. 264 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи.

1. Дати визначення календарній обрядовості.
2. Дати визначення родинній обрядовості.
3. Дати визначення українському фольклору.
4. Дати загальну характеристику малим фольклорним жанрам.
5. Дати визначення та охарактеризувати колисанки і забавлянки.
6. Проаналізувати види українських народних казок.
7. Дати характеристику українським обрядовим пісням.
8. Назвати народні свята.
9. Визначити особливості української обрядовості.
10. Визначити особливості святкування сезонних свят.
11. Назвати особливості Різдвяних святкувань українців.
9. Назвати особливості Великодніх святкувань та традиції українців.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Записати по 2-3 приклади малих фольклорних жанрів (колисанки, забавлянки) місцевості де Ви проживаєте.
2. Визначити специфіку малих фольклорних жанрів різних регіонів України.
3. Скласти сценарій календарного свята.
4. Підготувати українську обрядову пісню.

Реферати: «Українська обрядовість», «Особливості української народної казки», «Різдвяні свята в Україні», «Великдень», «Родинна обрядовість»

II. Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 10

Тема: Моральне виховання дітей у сім'ї

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, педагогічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів із напрямками морального виховання. Відповідно до мети студенти повинні:

знати: моральне виховання, родина, сімейне виховання.

вміти застосовувати набуті знання на практиці.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Моральне виховання дітей у сім'ї».

План

1. Мораль, як регулятор поведінки в суспільстві.
2. Напрямки морального виховання.
3. Традиційні погляди українського народу на виховання молоді.
4. Вплив національного менталітету на виховання особистості.
5. Педагогічна деонтологія.

Основні поняття: мораль, деонтологія, моральне виховання, традиції.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, діагностика знань

Література

1. Березюк О. С. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.

2. Васякович Г. П., Черніков, П. І. Етнопедагогіка і морально-естетичне виховання учнів : методичний посібник. Чернігів : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1994. 24 с.

3. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу : етногр. нарис. Київ : Пульсари, 2012. 630 с.

4. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.

5. Золота книга українських традицій та звичаїв / Авт.-укладач І. Скрипник. Донецьк : Мультипрес, 2011. 288 с.

6. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.

7. Лозко Г. Українське народознавство / видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.

8. Макаруч В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с

9. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.

10. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

11. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

12. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, педагогічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити особливості морального виховання в Україні.
2. Дати визначення та охарактеризувати українську деонтологію
3. Проаналізувати напрямки морального виховання дітей у сім'ї.
4. Визначити традиції і звичаї морального виховання у родині.

5. Моральні принципи і чесноти при підготовці молоді до життя.

6. Формування моральних цінностей в українській родині.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Підготувати презентації на вибір: «Народна мораль», «Український національний менталітет», «Моральні принципи в українській родині», «Родинна деотологія», «Зміст морального виховання в українській родині»

2. Підготуватися до проведення тренінгу «Цінності життя в українській родині»

3. Підготувати і провести майстер-клас з одного виду народного ремесла

4. Записати рецепти народної медицини Вашої місцевості.

5. Записати народні прикмети щодо визначення погоди та прогнозів на урожай.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Тематика рефератів: «Народна мораль», «Український національний менталітет», «Моральні принципи в українській родині», «Родинна деотологія», «Зміст морального виховання в українській родині»

Семінарське заняття № 11

Тема: Побут населення України. Проведення майстер-класу.

Вид заняття: семінар-практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, педагогічне дослідження, самостійна робота

Мета: ознайомити студентів із побутом української родини, народними оберегами і символами.. Відповідно до мети студенти повинні:

знати традиції та звичаї побуту української родини, обереги та символи України;

вміти використовувати набуті знання на практиці.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Побут населення України».

План

1. Українська національна іграшка.
2. Національний одяг українців.
3. Українська хата та обійстя.
4. Українська національна кухня.
5. Традиційні обереги в українській родині.
6. Символи України.

Узагальнення вивченого: діагностика знань (тестовий контроль),

Ключові слова: українська національна іграшка, національний одяг, українська хата, обереги, символи України.

Література

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
2. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.
3. Золота книга українських традицій та звичаїв / Авт.-укладач І. Скрипник. Донецьк : Мультипрес, 2011. 288 с.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.
5. Лозко Г. Українське народознавство: видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.
6. Макарчук В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
7. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.
8. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.
9. Культура і побут населення України : навч. посіб. для вузів / Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. та ін. ; вид. 2-ге, допов. та переробл. Київ : Либідь, 1993. 284 с.
10. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

11. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити особливості української народної іграшки.
2. Визначити особливості українського національного одягу.
3. Охарактеризувати український народний одяг жінок.
4. Охарактеризувати народний одяг чоловіків.
5. Дати характеристику українському обійстю.
6. Визначити характерні особливості української хати.
7. Дати характеристику народним оберегам української родини.
8. Назвати та охарактеризувати символи-рослини України.
9. Назвати і охарактеризувати символи-птахи і тварини України.
10. Визначити особливості української національної кухні.
11. Дати характеристику традиційним стравам українців.
12. Дати характеристику і обрядовим стравам українців.
13. Визначити значення хліба у українській обрядовості.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Підготуватися до проведення майстер-класу з виготовлення ляльки-мотанки, ляльки-зерновушки, та ляльки-зільнички.
2. Виписати 2-3 рецепти приготування українських національних страв.
3. Провести майстер-клас з приготування української страви.

Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Семінарське заняття № 12

Тема: Використання традицій української педагогіки у сучасній

українській школі

Методи: бесіда, діагностика знань, педагогічне дослідження, самостійна робота.

Мета: ознайомити студентів із традиціями української педагогіки у сучасній українській школі

знати традиції та звичаї побуту української родини, обереги та символи України;

вміти використовувати набуті знання на практиці.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Традицій української педагогіки у сучасній українській школі».

План

1. Українська народна педагогіка як основа сучасної педагогічної освіти.
2. Національний характер та менталітет .
3. Проведення виховної роботи етнопедагогічного характеру у сучасній школі.
4. Нова українська школа.

Узагальнення вивченого: діагностика знань (тестовий контроль),

Ключові слова: українська народна педагогіка, національна іграшка, національний одяг, українська хата, обереги, символи України.

Література:

1. Березюк О. С. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.

2. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.

3. Макарчук В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.

4. Золота книга українських традицій та звичаїв / Авт.-укладач І. Скрипник. Донецьк : Мультипрес, 2011. 288 с.

5. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.

6. Лозко Г. Українське народознавство ; видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.

7. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка : навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.

8. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

9. Культура і побут населення України : навч. посіб. для вузів / Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. та ін. ; вид. 2-ге, допов. та переробл. Київ : Либідь, 1993. 284 с.

10. Омельяненко В. Л., Кузьминський А. І. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

11. Сапіга В. К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с.

Завдання для підготовки до семінарського заняття

I. З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювати конспект та рекомендовану літературу.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити особливості української народної педагогіки на сучасному етапі..
2. Визначити особливості українського національного одягу.
3. Охарактеризувати напрямки національного виховання.
4. Визначити вплив народної педагогіки на стратегію розвитку національної школи.
5. Обґрунтувати вибір змісту навчання у новій українській школі.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Завдання для індивідуальної роботи

1. Підготувати презентації за вибором: «Народна іграшка», «Лялька-мотанка», «Національний одяг українців», «Українська хата і побут», «Народні обереги», «Символи України», «Українська національна кухня», « Хліб в українській родині», «Нова українська школа».

2. Провести круглий стіл «Використання традицій української педагогіки у сучасній українській школі» .

Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

6. Самостійна та індивідуальна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання: Підготовка до аудиторних занять – 22/20 год.

Підготовка до контрольних заходів – 24/20 год.

Опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях – 28 /68год.

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни «Етнопедагогіка» є складання письмового звіту за темами, вказаними в таблиці.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені студентом і викладачем

Види самостійної роботи

1. Письмовий звіт за темами, вказаними в таблиці.
2. Психолого-педагогічний портрет майбутнього фахівця.
3. Презентація наукового фільму з етнопедагогіки.
4. Презентація першоджерел.
5. Презентація наукової статті.
6. Написання наукової статті для публікації.
7. Підготовка виступу на студентську конференцію.
8. Участь в олімпіаді з педагогіки.

6.1 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1.	Етнічні відмінності українського виховання	4/7
2	Історія виникнення етнопсихології	4/7
3	Особливості виникнення етнічних конфліктів	5/7
4	Етнокультурні відносини та їх особливості	5/7
5	Маргінальна поведінка як форма соціальної адаптації	5/8
6	Архетипи українців	5/7
7	Роль звичаїв і традицій у сімейному вихованні	5/8

8	Релігійні вірування і звичаї	5/8
9	Народна метеорологія	5/7
10	Народні засоби лічби	5/7
11	Сімейні звичаї та традиції	6/7
12	Державні символи	5/7
13	Моральне виховання дітей у сім'ї	5/7
14	Українське народознавство	5/7
15	Українське мистецтво та його вплив на виховання дітей	5/7
	Разом	74/108

6.2. Індивідуальна робота

1. Розробити презентацію «Особливості української етнопедагогіки».
2. Виписати 2-3 приклади, що засвідчують педагогічну мудрість українського народу щодо майбутнього молоді людини.
3. Виписати українські прислів'я і приказки присвячені проблемам навчання, виховання і розвитку дітей.
4. Підготувати тренінг «Моральні цінності української сім'ї»
5. Підготувати презентацію «Народний календар».
6. Скласти порівняльну характеристику козацькій педагогіці та спартанській системі виховання.
7. Підготувати народну гру.
8. Виготовити народний оберіг.
9. Записати по 2-3 приклади малих фольклорних жанрів (колисанки, забавлянки) місцевості де Ви проживаєте.
10. Визначити специфіку малих фольклорних жанрів різних регіонів України.
11. Скласти сценарій української народної казки на новий лад.
12. Підготувати українську обрядову пісню.
13. Підготувати і провести українську народну гру.
14. Підготувати презентації «Народні ремесла», «Український національний одяг», «Вишивка в українській обрядовості».
15. Підготуватися до проведення майстер-класу з виготовлення писанок.
16. Підготувати і провести майстер-клас з одного виду народного ремесла
17. Записати рецепти народної медицини Вашої місцевості.
18. Записати народні прикмети щодо визначення погоди та

прогнозів на урожай.

19. Підготувати презентації за вибором: «Народна іграшка», «Лялька-мотанка», «Національний одяг українців», «українська хата і побут», «Народні обереги», «Символи України», «Українська національна кухня», «Хліб в українській родині».

20. Підготуватися до проведення майстер-класу з виготовлення ляльки-мотанки, ляльки-зерновушки, та ляльки-зіллячки.

21. Виписати 2-3 рецепти приготування українських національних страв.

22. Провести майстер-клас з приготування української страви.

23. Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

7. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Етнопедагогіка» використовуються пояснювально-ілюстративні методи використанням мультимедійних презентацій та проблемні методи навчання із застосуванням розв'язання проблемних завдань;

- виконання індивідуальних педагогічних досліджень;
- тестових завдань;
- прийомів рольової гри;
- тренінги;
- круглі столи;
- проведення майстер-класів;
- доповідей та повідомлень;
- активізації самостійного вивчення студентами літератури;
- навчальних дискусій.

8. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в письмовій формі. Контрольні завдання за змістовим модулем включають тестові питання (одна правильна відповідь з чотирьох запропонованих).

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів;

- з семінарських занять – на основі перевірки конспектів та виконаних завдань.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи студентів) проводиться за такими критеріями:

1. Завдання до семінарського заняття (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0 % – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

2. Ситуаційні вправи, психолого-педагогічні дослідження та інші завдання творчого характеру (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												ек	сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
30						30						40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	відмінно
82 – 89	добре
74 – 81	
64 – 73	задовільно
60 – 63	
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Етнопедagogіка» включає:

1. Конспект лекцій на паперових носіях.
2. Конспект лекцій на електронних носіях.
3. Нормативні документи Міністерства освіти і науки України.
4. Мультимедійні презентації до тем дисципліни «Етнопедagogіка».
5. Роздавальний матеріал до семінарських занять.

11. Рекомендована література

Базова

1. Березюк О. С. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
12. Макарчук В. В. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник / 3-е вид., перероблене. і доповнене Умань : РВЦ «Софія», 2015. 168 с.
2. Лозко Г. Українське народознавство / видання п'яте, доповнене та перероблене. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 304 с.
6. Маєвська Л. М. Етнопедagogіка: навчальне видання. Київ, 2019. 288 с.
7. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедagogіка :

навчальний посібник Суми : ВТД «Університетська книга», 2023. 168 с.

Допоміжна

3. Балагутрак Микола. Генеза етнопсихології в Україні XIX століття: історико-етнологічний аспект. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2007. 224 с.

4. Грушевський Марко Федорович. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. Київ : Либідь, 2006. 256 с.

5. Васякович Г. П., Черніков, П. І. Етнопедagogіка і морально-естетичне виховання учнів : методичний посібник. Чернігів : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1994. 24 с.

6. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава, 1994. 190 с.

7. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу: етногр. нарис. Київ : Пульсарі, 2012. 630 с.

8. Дей О. І. Сторінки української фольклористики. Київ : ЦУЛ, 2020. 278 с.

9. Грушко-Колінько Зінаїда. Пісні в моєму житті. Дніпро : Ліра, 2022. 130 с.

10. Золота книга українських традицій та звичаїв / Авт.-укладач І. Скрипник. Донецьк : Агентство Мультипрес, 2011. 288 с.

11. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: у 2 х книга. Київ : Обереги, 1994. 528 с.

12. Кислашко О. Кислашко Я. Православні свята та народні звичаї. Київ : Гамота, 2003. 150 с.

13. Кубай Н. О. Виховуємо традиціями українського козацтва : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2018. 284 с.

14. Войтович В. М. Коляда: дитячі щедрівки, колядки та засівалки. Рівне : Видавець Валерій Войтович, 2007. 224 с.

15. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 324 с.

16. Лисенко Н. В., Лаппо, В. В. Етнопедagogіка : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Плай, 2003. 85 с.

17. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Суми : ВТД «Унів. кн.», 2005. 174 с.

18. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Під редакцією академіка УАПН Ю. І. Римаренка. К .: Генеза Довіра, 1996. <http://www.twirpx.com/file/2122159/> (дата звернення 10.09.2023).

19. Мафтин Л. В., Білоус О. В. Етнопедагогіка України : метод. реком. до вивчення курсу. Чернівеці, 2022. 82 с.

20. Культура і побут населення України : навч. посіб. для вузів / Наулко В. І., Артюх Л. Ф., Горленко В. Ф. та ін. ; вид. 2-ге, допов. та переробл. Київ : Либідь, 1993. 284 с.

21. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 415 с.

22. Прислів'я, що виховують і навчають / Л. Павленко, В. Сафронова. *Початкова шк.* 2020. N 5/6. С. 50–52.

23. Савченко О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія. Київ : Каравелла, 2011. 263 с.

24. Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї. Київ : Знання України, 1993. 112 с

25. Саух, П. Культурно-національна самоідентифікація освіти: український контекст. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи.* 2020. Вип. 1. С. 116–120.

26. Сележан Й. Ю. Основи національного виховання. Українознавство: історичний, філософсько-релігійнознавчий аспекти : хрестоматія. Чернівці : Книги-XXI, 2006. 306 с.

27. Семенів Н. М. Українська етнопсихологія: історія, розвиток, персоналії : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 199 с.

28. Стельмахович М. Г. Народне дитинознавство. Київ : Знання, УРСР, 1991. 48 с.

29. Сявавко Е. І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ : Наукова думка, 1974. 152 с.

30. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу. Київ : Освіта, 1995. 272 с.

31. Українські народні пісні: календарно обрядова поезія. Київ, 1963. 126 с.

32. Яловська Ольга. Українські народні дитячі рухливі ігри, забави та розваги : методичний посібник. Київ : Мандрівець, 2021. 264 с

12. Інтернет ресурси

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. RL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 04.10.2023).

2. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Під редакцією академіка УАПН Ю. І. Римаренка. К. : Генеза. Довіра, 1996. URL: <http://www.twirpx.com/file/2122159/>.

3. Наукова бібліотека НУВГП ([м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75](#)). URL: http://nuwm.edu.ua/MySQL/page_lib.php (дата звернення 8.10.2023).

4. Цифровий репозиторій НУВГП. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/view/shufr/> (дата звернення 12.10.2023).